

K výročí 175 let od postavení popelínského pomníku na paměť počátků obecní samosprávy a zrušení roboty 1850–2025

Dostává se Vám do ruky mimořádné číslo našeho Zpravodaje, které je celé věnováno popelínskému pomníku zrušení roboty a zřízení obecní samosprávy. Domníváme se, že si to jedna z nejvýznamnějších památek naší obce zaslouží.

Autor dr. Ralph Melville je německý historik žijící v Mainzu. Dr. Melville pracoval v Institutu pro evropské dějiny v Mainzu a v určitém období také v českých archivech (v Praze, Třeboni, Jindřichově Hradci apod.). Hlavním tématem jeho vědecké práce byla česká šlechta v době před a po roce 1848. Proto se zajímal i o popelínský pomník zrušení roboty a zřízení obecní samosprávy. S jeho poznatky jste se mohli seznámit již dříve

ve Zpravodaji. Věříme, že takto ucelený materiál bude pro Vás obohacím a může sloužit i jako studijní materiál pro naše školáky či studenty.

Velký podíl na vzniku Zpravodaje má i jeho manželka Eliška Melville (Bílkovská), rodačka z Popelína. Podporovala manžela v zajišťování podkladů a překladu textů do českého jazyka.

Dr. Ralph Melville má velkou zásluhu na upřesnění významu popelínského pomníku, který se daleko více váže na zřízení obecní samosprávy než na zrušení roboty.

*Mgr. Jaroslava Čevelíková, bývalá kronikářka obce
Ing. Tomáš Zaňák, starosta obce*

Popelínský pomník na paměť počátků obecní samosprávy a zrušení roboty

Uprostřed Popelína se nachází prostý a přesto významný, svým způsobem jedinečný pomník, kterého si obec a občané plným právem váží a pečují o něj.

Připomíná dvě historické události z dějin Rakouska a Českých zemí, které jsou úzce spjaty s revolucí roku 1848: počátky obecní samosprávy a zrušení roboty.

Pomník o výšce 388 cm se skládá, jak jeho nápisy ukazují, vlastně ze dvou částí, které vznikly v různých dobách. Starší část, žulový monolit, 183 cm vysoký, zploštělý, nahoře zaokrouhlený obelisk, nese datum 1850. Je věnován počátkům obecní samosprávy. Tento obelisk existoval přes 60 let jako samostatný pomník.

V roce 1912 byl pomník rozšířen. Obelisk byl postaven na 205 cm vysoký masivní podstavec, který se zdá být složen z nepracovaných kamenů. Při bližším pohledu lze ovšem zjistit, že je dovedně vytesaný z jediného žulového bloku, tedy opět monolitu, ke kterému patří na čelní straně deska s nápisem a nahoře podložní patka (plinta) k zajištění stability obelisku. Nápis podstavce je datovaný na rok 1912 a uvádí, že rozšířený pomník je věnován památce dvou událostí: opakuje téma obelisku z roku 1850, počátky obecní samosprávy, a nově připomíná osvobození od roboty. Zde se budeme zabývat nejprve starším pomníkem, obeliskem z roku 1850.

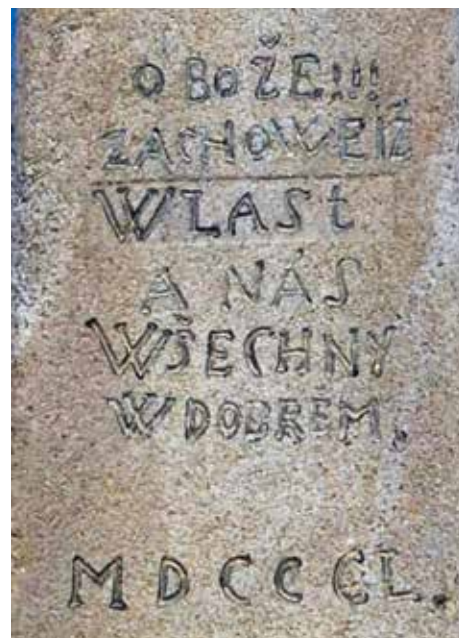
1. Vznik a význam obelisku z roku 1850: Neživý svědek nastolení prvního obecního starosty a první volené obecní rady v Popelíně

Výklad vzniku a významu obelisku z roku 1850 musí vycházet z jeho nápisů. Mimo to existovaly jako pramen jen písemné paměti pana Antonína Dubského z roku 1964, kde vzpomíná na popelínskou oslavu stého výročí zrušení roboty v roce 1948. Nově se můžeme opřít o doposud nepovšimnutý článek k dějinám popelínského obelisku, který vyšel roku 1911 v pražských novinách „Venkov“, ústředním orgánem Agrární strany, která se tehdy rozrůstala v masové hnutí. Autor článku, Josef Z. Zdeněk, byl ředitelem školy v sousedním Bednářečku. Z jeho příspěvku je patrné, že se dobře vyznal v místních poměrech. Obzvláště důkladně se zabýval tehdy téměř zapomenutým popelínským pomníkem a okolnostmi jeho vzniku roku 1850. Článek je o to cennější, že autorovi se ještě podařilo vést rozhovory s očitými svědky.

Obelisk nese dva nápisy. První, umístěný na čelní straně pod vytesaným křížem, zní:

**O BOŽE!!!
ZACHOWEJŽ
WLAST
A NÁS
WŠECHNY
W DOBRÉM.
MDCCCL.**

Tento nápis, prosba o boží ochranu, podává i cennou informaci o roce vzniku obelisku. Působivé je neobratné písmo, které názor-

ně zvýrazňuje vesnický původ pomníku. Nápadný je jeden detail, který byl doposud záhadou: U slova „WLAST“ lze rozpoznat korekturu v kameni, jako by zde bylo nějaké slovo odtesáno. Zdeňkův článek ve „Venkově“ podává rozluštění. Cituje nápis takto:

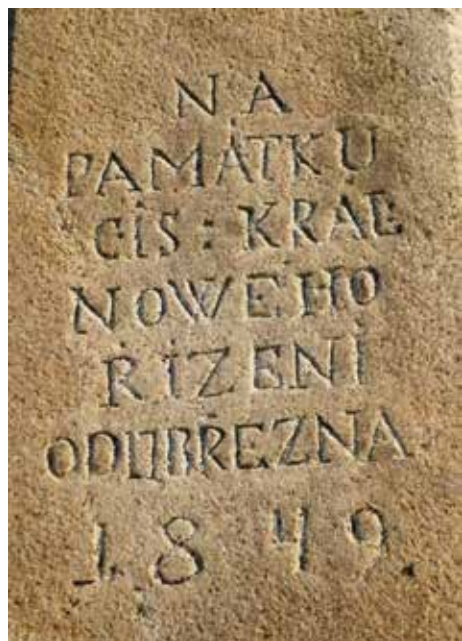
*O Bože, zachovejž císaře
a nás všechny v dobrém.
MDCCCL.*

Popelínští tedy zřejmě slovo „CÍSAŘE“ odstranili, zajisté po pádu monarchie. Přitom nové slovo „WLAST“ zdařile přizpůsobili nejednotné vnější úpravě nápisu z roku 1850 a použili při tom dokonce tehdy již dávno zastaralé W – jako kdyby zde slovo „WLAST“ stálo od začátku.

Druhý nápis zní:

NA
PAMÁTKU
CÍŠ: KRÁL:
NOVÉHO
ŘÍZENÍ
OD 17 BŘEZNA
1849.

Nachází se na zadní straně obelisku a je proveden dovednějši rukou. Jen číslice „17“ je poněkud nešťastně vtěsnána mezi slova „od“ a „března“, což zavadlo příčinu ke zpochybnění data – ovšem naprávem. Tímto nápisem a datem

17. března 1849 dostáváme do ruky klíč, který nám význam pomníku zpřístupní. Je tím míněn epochální „Provizorní obecní zákon“ pro Rakousko (RGrBl. č. 170), který vstoupil v platnost 17. března 1849 a jehož první věta zní: „Základem svobodného státu je svobodná obec“. Obec měla být budoucně zastoupena voleným obecním výborem se starostou v čele, kteří sami ponosou zodpovědnost za záležitost obce.

Na základě tohoto zákona se konaly na jaře a v létě roku 1850 poprvé v dějinách Rakouska obecní volby. Tedy i v Popelíně. Prvním popelínským starostou byl zvolen, jak uvádí J. Z. Zdeněk ve „Venkově“, majitel dvora u Havlů. Byl to dům č.p. 35, který tehdy patřil Františku Pejhovskému. Od dalšího člena obecního výboru, popelínského faráře Františka Jelínka, vyšel, jak píše „Venkov“, popud oslavit volbu starosty a obecní rady v Popelíně a k této příležitosti zřídit pomník. Tento návrh našel zřejmě v obecní radě podporu a tak byl neprodleně, ještě v roce obecních voleb, postaven památník – **Popelínský obelisk**. Při slavnostním odhalení nového pomníku s křížem a prosbou o boží ochranu na čelní straně sloužil, jak lze předpokládat, iniciátor pomníku farář Jelínek za účasti celé obce mši svatou.

Zajímavé je také, co se můžeme dozvědět ve „Venkově“ 1911 o umístění nového pomníku. Stál na návsi, to znamená na obecním pozemku, ale původně ne na dnešním místě, nýbrž výše na svahu, na druhé straně silnice, přímo před domem starosty Pejhovského č. p. 35. Ne naprávem nazývá proto J. Z. Zdeněk popelínský pomník *neživým svědkem nastolení prvního obecního starosty*. Je obdivuhodné, s jakou hrdostí a sebevědomím obyvatelé Popelína se starostou a obecním

výborem oslavili historický krok od poddanství k samosprávě své obce. Tato slavnostní nálada panovala zajisté i v jiných obcích. Postavit pomník na paměť této události byl ovšem vzácný, snad jedinečný případ.

Popelínský obelisk z roku 1850 je tedy jednak podle nápisu všeobecnou upomínkou na rakouský obecní zákon ze 17. března 1849 a tím na konec poddanství a počátky obecní samosprávy v Rakousku. Ale zároveň je jeho zřízení úzce spjato s dějinami obce, s volbou prvního starosty a obecní rady.

Roku 1911 se naskýtal jiný obraz. Pomník sice ještě existoval, ale již léta nepovšimnut a neuznán, jak píše J. Z. Zdeněk ve „Venkově“. A nyní má dokonce ustoupit novostavbě a být odstraněn! Obec už pozemek prodala. Zde, na konci svého článku, autor změnil svou roli a chopil se iniciativy k záchraně a obnově popelínského pomníku. Památník by měl být rozšířen o kamenný podstavec a přesunut dolů na druhou stranu silnice, kde by nebyl nikomu v cestě. A v neposlední řadě by měl kromě upomínky na vznik obecní samosprávy dostat ještě druhé, s ním úzce související téma – *zrušení selské poroby roku 1848 neboli osvobození od roboty*.

—*—

Josef Z. Zdeněk, Starostův zápisník, Venkov 6 (1911), č. 142, 18.6.1911, příloha: Věstník Dorostu 25, str. 2:

... Vydán byl 17. března r. 1849 obecní zákon, jímž stanoven byl pojem obce, příslušníků obce a přespolních čili cizích. Obec zastoupena budiž obecním výborem se svým starostou v čele. Ten má povinnost starati se o obec a zastupovati ji; mimo to slouží i c. k. úřadům v působnos-

ti přenesené. Zákonem tím nastoupila nynější obecní samospráva, jež v mnohé obci každé tříletí nadělá nemalého šramotu. Jak pak neměla vzbuditi slavnostní nálady, když prvně byla v život uvedena! Málo již je těch, kteří byli svědky této oslavy a dovedou se na první dojmy, jichž nová samospráva byla vyvodila, vzpomenouti.

Neživý svědek nastolení prvního obecního starosty stojí uprostřed obce Popelína na pomezí českomoravském. Moravská vesnice Popelín s 850 obyvateli jest jediná na světě toho jména, proto snad i všude známa. Tedy uprostřed obce u silnice stojí jakýsi sploštělý obelisk, as 2 m. vysoký, nahoře zaokrouhle-

ný. Pod vyrytým ozdobným křížem jest nápis:

O Bože, zachovejž císaře / a nás všechny v dobrém. / MDCCCL.

Na opačné straně památníku hlásá zřetelný nápis:

Na památku císa. král. Nowého / řízení od 17. března 1849.

Historie pomníku samého budíž tuto stručnou, vzhledem k historii bývalých poměrů místních. První starosta nového systému byl u Havlů. Na popud člena prvního obecního výboru faráře Jelínka byl památník pořízen a před dům starostův postaven. Stojí na témž místě přes 60 let nepovšimnut, neuznán, a teď má dokonce ustoupiti

novostavbě a býti odstraněn. V Popelíně vzrůstá se čile stavební ruch, a pahorek, na němž pomník stojí, jest již pro novou stavbu zakoupen.

Jest tu především bdíti, by pěkná a významná památka byla zachována, a dále, by pomník byl obnoven, kamenným podstavcem opatřen a na druhou stranu silnice, kde nikomu překážeti nebude, postaven.

Návrh ten předkládám veřejnosti s důvěrou, že vynajde se snad dosti mě povolanejších stoupců myšlenky té, a že co nejdříve krášlití bude obec důstojný památník **zrušení selské poroby a zrození obecní samosprávy...**

2. Podstavec z roku 1912: Pamětní místo zrušení roboty v roce 1848

Žulový obelisk, původní popelínský pomník z roku 1850, vznikl na počest prvního svobodně zvoleného starosty Popelína na popud místního faráře rozhodnutím obecního výboru.

Tento významný, svým způsobem snad jedinečný památník vyšel tedy ze středu obce samotné, měl tudíž čistě lokální charakter.

I mohutný podstavec, na který byl roku 1912 původní obelisk postaven, byl zřízen na základě rozhodnutí obecní rady a s podporou místní Jednoty divadelních ochotníků, jejíž členové se nadšeně tohoto plánu chopili. Tentokrát se ale nejednalo o čistě lokální iniciativu. Za touto akcí stála tehdy ještě mladá, moderně organizovaná česká Agrární strana, která si kladla za cíl zastupovat zájmy venkovského obyvatelstva. Spustila pro rozšíření pomníku širokou tiskovou kampaň a u příležitosti jeho znovu-

zasvěcení zorganizovala „tábor lidu“, velkolepou slavnost, na kterou se do Popelína vydalo mnoho účastníků zblízka i zdaleka. Úspěch této kampaně lze pozorovat v neposlední řadě na tom, že její iniciátoři připsali pomníku podstatně širší význam: Prohlásili ho nyní rovněž i za pamětní místo zrušení roboty roku 1848 – bezpochyby tehdy mezi venkovským obyvatelstvem stále velice populární téma.

Toto tématické rozšíření se dalo odůvodnit tím, že bez osvobození od selské poroby, zejména bez osvobození od roboty, chyběly veškeré předpoklady pro svobodné obecní volby. Zrušení vrchnostenské správy, poddanství a roboty na jedné stra-

ně a na druhé straně svobodné obecní volby byly vymoženostmi revoluce let 1848/49. Speciálně pro Popelín ovšem tato bezprostřední časová souvislost neplatila. Malé panství Popelín patřilo od roku 1638 jezuitské koleji v Jindřichově Hradci a bylo jako všechny jezuitské statky po papežském zákazu řádu v roce 1773 císařem Josefem II. zestátněno. Na těchto zestátněných statcích dal císař následně robotu zrušit – více než šest desetiletí před revolucí 1848. To platilo i pro Popelín, na což poukazyval v neposlední řadě významný jindřichohradecský historik dr. Jan Muk. V roce 1912 během kampaně za rozšíření pomníku zůstala tato zvláštnost nezmíněna, bez povšimnutí. I zde je patrné, že se roku 1912 nejednalo už pouze o čistě lokální událost, ale o národně zaměřenou manifestaci, která vycházela z reminiscence na všeobecné zrušení roboty roku 1848 a tím daleko přesahovala hranice obce Popelína.

Kampaň začala 18.6.1911 už dříve námi citovaným článkem

v pražském deníku „Venkov“, ústředním orgánem Agrární strany. Jeho autor Josef Z. Zdeněk, ředitel školy v sousedním Bednářečku, sám zřejmě angažovaný člen této strany s dobrými kontakty, byl prostředníkem mezi děním na místní úrovni a celonárodní politikou Agrární strany. Zdeněk se zabýval nejen otázkou vzniku tehdy už téměř zapomenutého popelínského pomníku z roku 1850 a rozpoznal jeho význam jakožto „důstojný památník“ zrození obecní samosprávy. Přisuzoval mu ale též veřejně jako první podstatně širší význam: i jako pomník na paměť zrušení selské poroby, zejména roboty. Heslo „osvobození od roboty“ bylo účinným poselstvím kampaně kolem pomníku – počínaje věnovacím nápisem na desce nového podstavce a konče velikou slavností při znovuodhalení. Do veřejnosti bylo toto heslo rozšiřováno tiskem: Po prvním článku z roku 1911 vyšlo osm dalších novinových příspěvků k tomuto tématu: tři opět od J. Z. Zdeňka – jeden ve „Venkově“ a dva v „Jihlavských listech“, dalších

novinách Agrární strany pod vedením poslance říšského a zemského sněmu Františka Staňka, předsedy Agrární strany na Moravě. Mimoto uveřejnil v tomto roce také tradiční jindřichohradecký týdeník „Ohlas od Nežárky“ čtyři aktuální reportáže o vzniku podstavce pomníku a o velké slavnosti jeho odhalení, které nepostrádaly i dramatické momenty.

J. Z. Zdeněk psal již roku 1911 o tom, aby byl zachráněný obelisk kamenným postavcem opatřen. Touto prací byl pověřen začátkem června 1912 kamenický mistr Florián Ježek z Počátek. Ten nechal v – dodnes existujícím – kamenolomu u Horních Dvorců vytesat mohutný podstavec z jednoho jediného bloku. Na první pohled se sice zdá, že je složen z jednotlivých neopracovaných kamenů; „spáry“ jsou ale pouze vytesány do bloku. Součástí tohoto monolitu je dokonce i podložní patka (plinta) pro obelisk a deska s věnovacím nápisem. (Mistr se neopomněl pod nápisem zvěčnit.)

Památce
zrušení roboty a
počátku obecní
samosprávy.

Obnoveno r. 1912
Fl. Ježek

Transport tohoto monumentálního údajně šedesátimetrákového podstavce do Popelína se

konal na poslední chvíli a skončil málem fiaskem, jak líčí dramatická reportáž v „Ohlasu od

Nežárky“ z 19. července 1912 – dva dny před plánovaným odhalení památníku.

Ohlas od Nežárky 1912, ročník 42, 19.7.1912, číslo 29, str. 265:

Popelín.

Pořadatelé slavnosti zdejší, jež příští neděli, dne 21. t. m. určitě konati se bude, měli krušnou práci s dopravou skály, připravené na podstavec starého památníku zrušení roboty a stanovení obecní samosprávy. Kam. mistr p. Ježek z Počátek, jemuž práce kamenické svěřeny byly, vyhlédl si pro výrobek svůj obrovský balvan mezi obcí Bořetínem a Zahrádkou. Balvan krásné žuly, ale krušná jeho doprava. Příkladnou dobrotou p. velkostatkáře Schulze z Palupína propůjčený nákladní vůz o trojspřežním potahu volském nemohl polními cestami projeti, pročez v noci narychlo objednaný užší vůz od spediterské firmy P. Stampf dopravil kousek po kousku po podložených fošnách 60metrákového obra po tak zvané silnici – ovšem slabé – na silnici okresní a odtud již dosti hbitě na místo slavnostní. Doprava se všemi možnými trampotami trvala celé dva dny (1½ hodinová vzdálenost!). Nadšení pro uschování památky tak významné, jakož i obětavost pořadatelů zaslouží, by hojnou účastí na slavnosti (21. t. m. o 2. hod. odp. v Popelíně) odměněna byla.

–den–

Podstavec mohl být ještě včas postaven na novém místě, určeném pro pomník a obelisk byl na něj bez dalších problémů nasazen. Velká oslava odhalení nově zřízeného památníku byla už dlouho předem v tisku ohlášena. Pořadatelé vyzývali všechny okolní spolky a korporace k hojně účasti a zároveň vyslovili prosbu, aby na 21. července nebyly v okolí Popelína plánované žádné jiné akce, které by ojedinelou popelínskou slavností poškodily.

„Jihlavské listy“ oznámily už předem, 5.7.1912, stručný program této národní lidové slavnosti – mimochodem bez zmínky o roli Agrární strany: **Z Popelína. Jednota divadelních ochotníků v Popelíně pod protektorátem místního obecního zastupitelstva za zpolupůsobení spolků z okolí pořádá v neděli, dne 21. července t. r. o 2. hod. odpol. v Popelíně velikou národní lidovou slavnost. Odhalení znovuzřízeného pomníku postaveného r. 1850 na památku zrušení roboty a počátku obecní samosprávy. 1. Zahájení slavnosti a odhalení pomníku. 2. Slavnostní řeč o významu pomníku. 3. Proslovy pp. poslanců říšských a zemských. 4. Tanec, různé zábavné podniky a večer při ukončení slavnosti velkolepý ohňostroj. Večer: Věneček v sále „U Kalců“. Vstupné pan 1 kor.**

Slavnost odhalení pomníku začala podle plánu, ale tak, jak byla naplánována, neskončila...

3. Odhalení rozšířeného pomníku 1912:

„Národní lidová slavnost“ Agrární strany

Slavnostní odhalení znovuzřízeného pomníku 21. července 1912 bylo událostí, jakou obec Popelín ještě nezažila.

Tohoto dne se zde na Česko-moravské vrchovině shromáždilo na 3000 lidí – údaj, který lze najít na stránkách jindřichohradeckého týdeníku „Ohlas od Nežárky“ z 2. srpna 1912. „Ohlas“ věnoval slavnosti obsáhlou reportáž, která podává živý obraz průběhu této události: Podrobně představuje účastníky, četné zúčastněné obce s jejich zastupitelstvem, spolky a jiné organizace. Z popisu průběhu slavnosti lze vyčíst, kdo byl vlastním zřizovatelem. Byla to Agrární strana, která se v té době výrazně prosazovala na českém a moravském venkově. Držela obrazně řečeno otěže v rukou, jak už při přípravě, tak i pak při slavnosti samé. Opírala se přitom o pomoc místních sil a jim blízkých společenských organizací.

Reportáž v „Ohlasu“ líčí, že většina účastníků se sešla v sousedním Bednářečku a odtud se pak slavnostní průvod vydal směrem k Popelínu. Nebylo to náhodně zvolené zahájení. Průvod totiž tím překročil česko-moravskou hranici – Bednářeček patřil ke korunní zemi Čechy, Popelín, kde se shromáždili ostatní účastníci, byl tehdy už na Moravě. Ve stejném duchu proběhl i konec slavnosti. Dechová hudba k tomu – jak píše „Ohlas“ – na závěr zahrála moravskou „národní hymnu“ – „Moravo, Moravo“ –, a pak českou – „Kde domov můj“. To bylo zajisté míněno jako reference pořadatelské obci Popelínu, jako výraz „bratrské“ sounáležitosti obou zemí ve jménu společného národního uvědomění.

fotografie z roku 1912

Dovedeme si představit, že slavnostní průvod z Bednářečka a shromáždění v Popelíně skýtaly velmi pestrý obraz. Dechovka hasičů z Bednářečka šla v čele. Následovala „blatská svatba“ v překrásných krojích z Roseče. Tato obec patřila k blatské oblasti na západ od Jindřichova Hradce, kraje proslaveného svými tradicemi, specifickým nářečím a nádhernými lidovými kroji. I krojování „sestry a bratři“ žirovnického a strmilovského Sokola přispěli k živému obrazu. „Ohlas“ se výslovně zmiňuje i o čilé účasti mládeže.

Velmi informativní je i výčet spolků a organizací, zúčastněných na popelínské slavnosti. Ze sedmi přítomných obcí zde byly jejich sbory dobrovolných hasičů, kteří byli spolu s obecními zastupitelstvy jistě největší místní oporou při realizaci této akce. Jednou ze zúčastněných organizací byl roku 1884 založený odbor N. J. P., Národní Jednoty Pošumavské, jejíž rolí bylo prosazování českých zájmů na česko-německé jazykové hranici. V reportáži je uvedena i účast dělnictva Fišerovy továrny v Bednářečku – továrny, kde se zpracovávala perleť. Výroba perleťových knoflíků byla tehdy na Českomoravské vysočině velmi rozšířena.

Článek v Ohlasu pokračuje popisem programu slavnosti. Byla zahájena vlastním předáním rozšířeného a na novém místě postaveného pomníku. Zde se nachází dodnes. Kamenický mistr Florian Ježek z Počátek, tvůrce podstavce pomníku, jej předal zástupcům místních organizátorů – popelínskému spolku Jednotě divadelních ochotníků. Ti ho pak dále svěřili obci zastoupené statkářem Konečným, který nastínil dějiny pomníku, „pokud se v ústním podání uchovaly“, a slíbil, že ho obec převezme do budoucna pod svou ochranu.

Slavnost vyvrcholila projevem poslance říšského a zemského sněmu Františka Staňky (1867–1936). Tento

významný politik stál v čele Agrární strany, byl jejím místopředsedou a zároveň předsedou na Moravě. V roce 1906 založil „Jihlavské listy“, orgán Agrární strany, působící i za hranicemi tamnějšího německého jazykového ostrova. I v nich se psalo opakovaně o popelínské oslavě. Říšským poslancem byl Staněk od roku 1904 až do konce monarchie. Aktivně se podílel se svou stranou na založení Československé republiky a stal se ministrem v její první vládě. Staňkovi, narozenému v sousedním Strmilově, byla v roce 1919 na jeho rodném domě odhalena deska na jeho počest. Za německé okupace byla zakryta prkny, v 50. letech zničena a roku 1990 zřízena znovu. Roku 2000 byla postavena před domem i jeho busta jako důstojný památník.

V Popelíně se Staněk ve své – jak píše „Ohlas“ – nadšené řeči soustředil na hlavní téma celé slavnosti ko-

lem znovuzříženého pomníku: osvobození venkovského obyvatelstva od poddanství a roboty jako důsledek revoluce 1848, a objasnil tím specifický význam právě odhaleného pomníku. Sférou působnosti a hlavním politickým cílem Agrární strany bylo totiž právě hájení zájmů českého venkovského obyvatelstva – v neposlední řadě také organizování lidových slavností jako zde v Popelíně. Do jaké míry Agrární strana popelínské akci dominovala, je zřejmé i z toho, že se mezi účastníky nacházeli další dva z jejích politiků. Josef Hyrš (1849–1921) byl od roku 1895 poslancem Mladočechů v českém zemském sněmu, na přelomu století patřil mezi zakládající členy Agrární strany, od roku 1907 zastupoval jako poslanec agrárníky v rakouském říšském sněmu a angažoval se v menšinové politice – podporoval české menšiny v Pošumaví a jihlavském německém jazykovém ostrově. Dalším byl František Fencel z Jarošova nad Nežárkou (1857–1948), od roku 1908 poslanec agrárníků v zemském sněmu.

Velká popelínská slavnost byla ovšem náhle přerušena. Hudba ještě stačila sehrát obě hymny, poté ale nastala silná bouře s průtrží mračen a tak musela oslava předčasně skončit. Déšť zmařil celý další naplánovaný program: „tanec, zábavné podniky, večer věneček v sále u Kalců a na závěr velkolepý ohňostroj“ – jak jsme se mohli dočíst v Jihlavských listech.

Popelínský pomník na paměť obou velkých vymožeností roku 1848 v Rakousku, počátků obecní samosprávy 1850 a – rozšířením z roku 1912 – osvobození od roboty, zůstal v nezměněné podobě zachován dodnes. Nachází se, jak bylo slíbeno roku 1912, pod ochranou obce, od roku 1958 je i chráněnou kulturní památkou. Obec o něj a okolní krásný parčík vzorně pečuje.

Popelín.

Slavnost odhalení znovuzřízeného pomníku památce zrušení roboty a počátku obecní samosprávy v r. 1850 věnovaného byla porušena bouří a deštěm. Průvod vyšel o 2 hod. odp. 21. m. m. se shromaždiště pod „lipami“ a byl asi takto seřaděn: Hasičská hudba malobednárecká, blatská svatba v nádherných krojích národních z Roseče u J. Hradce, Sokol – sestry i bratři ze Žirovnice, Sokol strmilovský, sbor dobrovol. hasičů z M. a V. Bednárci, Jarošova, Rodínova, Panských Dubenek, České Olešné a Vlčetína, dále mládež, ob. zastupitelstvo, odbor N. J. P. a dělnictvo p. Fišerovy továrny z M. Bednárci, a podobně i zástupci odborů organizac. a ob. zástupitelstev z okolních českých vesnic shromážděných v M. Bednárci, odkadž se šlo hromadně na shromaždiště k Popelínu kdež přidali se shromáždění z jiných obcí a obyvatelstvo domáci.

Na místě slavnostním odevzdal pomník mistr počátecký p. Fl. Je-

žek pořadatelstvu, za něž jménem Jednoty divadelních ochotníků promluvil p. V. Kadlec, odevzdav pomník obci zastoupené tuto p. Hubertem Konečným, statkářem z Popelína. Zástupce obce přejímá pomník, slibuje mu ochrany a připouje jeho dějiny, pokud se v ústním podání uchovaly. Slavnostní řečník p. zems. a říšský poslanec Staněk nastíniv stručně dějiny poddanství a roboty lidu selského, přichází v nadšené řeči své k památnému r. 1848, o jehož významu zevrubně pojednává. Vysvětliv i význam právě odhaleného obelisku, vzbuzuje úctu ku památkám po předcích zděděných a povzbuzuje ku pilné práci na poli kulturním i národohospodářském.

O robotě promluvil ještě předchozí řečník p. statkář Konečný, hudba sehrála národní hymnu moravskou i českou a nastálý liják přinutil účastníky k mimovolnému rozchodu. V 3000 asi množství a za stálé nepohody nedalo se zjistiti, kdo slavnost byl navštívil. Pokud zná-

mo, byly tu vedle jmenovaných spolků i četné vzácné osobnosti samosprávy naší reprezentující. Tak vedle p. zem. a říš. poslance přítomen byl p. říš. poslanec Josef Hyř z Okrouhlice u Brodu a p. zem. poslanec Fr. Fencel z Jarošova, dále delegát rady zemědělské p. Fr. Šedivý, starosta obce V. Bednárci, okres. starosta p. A. Maděra, c. k. notář z Jindř. Hradce, purkmistr města p. Jan Fišer, továrník ze Žirovnice, purkmistr města Studené, p. Neruda a j. v.

Ač účast byla značná, zmařil déšť celý program i výsledek a držel mnohých doma i na cestě. Tak nedojeli z Počátek a okolí, ze Studené, Strmilova, z Hradecka i Kamenicka. Potěšitelný to úkaz, že významu slavnosti bylo velmi dobře porozuměno a všeobecně přáno...

Pramen: Ohlas od Nežárky 1912, ročník 42, číslo 31, 2.8.1912, str. 284.

Ralph a Eliška Melville

